

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ
อำเภอศีร์ษะรินทร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Quality of Life of Durian Farmers in Ban Thamneep
Subdistrict, Khirirat Nikhom District, Surat Thani Province

सानนท์ พรัดเมือง¹ และ ภาวิธ รุจาฉน์²
Sanon Pradmuang¹ and Phawat Rujachan²
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University, Thailand, Thailand
Corresponding Author E-mail: prujachan@gmail.com¹

Received: November 29, 2025

Revised: December 29, 2025

Accepted: December 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอศีร์ษะรินทร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ (2) ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนปีที่ประกอบอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจำนวน 265 คน ซึ่งกำหนดจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ ANOVA พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 30-40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท และประกอบอาชีพทำสวนทุเรียนระหว่าง 1-10 ปี โดยมีรูปแบบการทำสวนแบบครอบครัว และส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมทางการเกษตร ความพึงพอใจต่ออาชีพอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ค่าเฉลี่ย 4.46 เรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, เกษตรกรชาวสวนทุเรียน, สุราษฎร์ธานี

Abstract

This research aimed to (1) to study the physical and chemical properties of Marian plum (Mayongchid) leaves that are suitable for development into packaging materials; (2) to design and develop a prototype of packaging made from Marian plum leaves that is strong, suitable for practical use, and environmentally friendly; and (3) to investigate farmers' levels of satisfaction and acceptance of packaging made from Marian plum leaves. Accordingly, this study focused on utilizing discarded Marian plum leaves to address environmental problems. The core of the research lies in the innovation of packaging design using Marian plum leaves, with the aim of

protecting products during transportation and replacing foam fruit wrapping materials. Marian plum leaves possess a naturally strong structure, allowing them to be molded into various forms based on the designed molds, with an emphasis on functionality and performance. The results indicated that the use of Marian plum leaves can eliminate open burning by 100 percent, providing direct environmental benefits, and that all parts of the leaves can be fully utilized without generating waste. The developed packaging was produced from dried Marian plum leaves that had been sun-dried for one month, mixed with a liquid extract obtained from boiling Marian plum leaves and cassava starch to aid shaping, thereby enhancing adhesion and moldability. The resulting packaging exhibited both strength and flexibility. Elasticity testing using chicken eggs as fragile objects demonstrated that the packaging could effectively prevent damage when dropped from a height. The satisfaction evaluation of a sample group of 50 farmers revealed that, overall, satisfaction with the Marian plum leaf packaging was at a “very high” level ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.45). When considered by individual aspects, the items receiving the highest levels of satisfaction were the convenience of producing the packaging, its strength and durability, and ease of use.

Keywords: Quality of Life, Durian Farmers, Surat Thani Province

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่ภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศมาอย่างยาวนาน เกษตรกรจำนวนมากยังคงเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่หล่อเลี้ยงสังคมไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อม “ทุเรียน” ถือเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้หลักให้แก่ประเทศ โดยเฉพาะในภาคใต้ซึ่งมีภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมต่อการเพาะปลูกทุเรียนพันธุ์คุณภาพสูง เช่น หมอนทอง พวงมณี และก้านยาว จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกทุเรียนอันดับหนึ่งของโลก มีมูลค่าส่งออกกว่า 120,000 ล้านบาทต่อปี โดยตลาดหลักได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนาม และมาเลเซีย ทั้งนี้ จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งปลูกทุเรียนสำคัญลำดับต้นของประเทศ มีเกษตรกรกว่า 15,000 ครัวเรือน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากแรงจูงใจด้านรายได้และความต้องการของตลาดต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจจากการปลูกทุเรียนมิได้หมายความว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจะดีขึ้นในทุกมิติ เกษตรกรจำนวนมากยังต้องเผชิญกับความผันผวนของราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และค่าแรงงาน ตลอดจนความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม และภัยแล้ง รวมถึงปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “รายได้ที่เพิ่มขึ้น” อาจไม่ได้สะท้อนถึง “คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” เสมอไป

ในอีกมิติหนึ่ง การขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การใช้สารเคมีตกค้างในดินและน้ำ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ ทำให้การทำสวนทุเรียนเชิงพาณิชย์ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่าง “ผลผลิตทางเศรษฐกิจ” และ “ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม” ควบคู่กันไป การมีข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่จริง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการออกแบบนโยบายสาธารณะและมาตรการสนับสนุนที่ตอบโจทย์ปัญหาอย่างแท้จริง

ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรได้รับการผลักดันภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ที่เน้นการ “ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเกษตรกรฐานราก” ผ่านการส่งเสริมเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) และเศรษฐกิจชีวภาพ–หมุนเวียน–สีเขียว (BCG Economy) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม หากปราศจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อสภาพชีวิตจริงของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ นโยบายดังกล่าวอาจไม่สามารถตอบโจทย์หรือสร้างผลลัพธ์เชิงคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอดงเจริญ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงสิบปีที่ผ่านมา จากเดิมที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ปัจจุบันได้หันมาปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก เนื่องจากมีผลตอบแทนสูงกว่า แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับภาระทางเศรษฐกิจและความเสี่ยงใหม่ๆ ทั้งจากต้นทุนที่สูง ความไม่แน่นอนของตลาดแรงงาน และความเข้มข้นของการแข่งขัน การเปลี่ยนผ่านเช่นนี้ไม่เพียงสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แต่ยังเกี่ยวพันกับสังคม วิถีชีวิต และโครงสร้างครอบครัวในชุมชนที่เปลี่ยนไปจากระบบเกษตรแบบพึ่งตนเองสู่ระบบตลาดเชิงพาณิชย์มากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์ “คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ” ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมาย เพื่อทำความเข้าใจระดับความเป็นอยู่ที่แท้จริงของเกษตรกร พร้อมทั้งระบุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างของคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่ม เช่น เพศ รายได้ การศึกษา อายุ หรือประสบการณ์ในอาชีพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอดงเจริญ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอดงเจริญ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

- H1a เกษตรกรที่มีเพศต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- H1b เกษตรกรที่มีช่วงอายุต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- H1c เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- H1d เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- H1e เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดคุณภาพชีวิตโดยองค์การอนามัยโลก

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1997) ให้นิยามคุณภาพชีวิตว่า “เป็นการรับรู้ของบุคคลต่อสถานภาพของตนในชีวิต ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ระบบค่านิยม ความคาดหวัง และเป้าหมายของตนเอง” โดยเสนอกรอบแนวคิด WHOQOL-BREF แบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของงานวิจัยด้านคุณภาพชีวิตทั่วโลก และถูกนำมาปรับใช้ในบริบทของเกษตรกรไทยที่ต้องเผชิญความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

2. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow

Abraham Maslow (1943) เสนอทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs Theory) ว่าคุณภาพชีวิตเกิดจากการตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างเป็นลำดับจากพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงสุด ได้แก่ 1.ความต้องการทางกายภาพ 2.ความปลอดภัย 3.ความรักและการยอมรับทางสังคม 4.ความนับถือตนเอง 5.การเติมเต็มศักยภาพตนเอง (Self-actualization) เมื่อบุคคลสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ครบถ้วนย่อมเกิดความพึงพอใจและความสมดุลทางกายและใจ ในบริบทเกษตรกร ทฤษฎีนี้ช่วยอธิบายได้ว่า การมีรายได้ที่เพียงพอ ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และการได้รับการยอมรับในสังคม เป็นพื้นฐานสำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. แนวคิด Capability Approach ของ Amartya Sen

Amartya Sen (1999) นำเสนอแนวคิด “Capability Approach” ที่ให้ความสำคัญกับ “สมรรถภาพ” (Capabilities) หรือศักยภาพในการเลือกและกระทำการที่บุคคลเห็นว่ามีคุณค่า มากกว่าการวัดคุณภาพชีวิตจากรายได้เพียงอย่างเดียว Sen แยกความหมายของคุณภาพชีวิตออกเป็นสองส่วน ได้แก่ 1.Functioning สิ่งที่คุณสามารถเป็นหรือทำได้จริง 2.Capabilities โอกาสหรือเสรีภาพในการเลือกสิ่งเหล่านั้น ในกรณีเกษตรกรแนวคิดนี้สะท้อนถึงเสรีภาพในการเข้าถึงทรัพยากร แหล่งเงินทุน การอบรมความรู้ และโอกาสทางการตลาด ที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน

4. แนวคิดของ Martha Nussbaum

Martha Nussbaum (2000) ขยายแนวคิดของ Sen โดยเสนอกรอบ “Human Capabilities Framework” ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบคลุมมิติของความเป็นมนุษย์ ไม่เพียงเศรษฐกิจ แต่รวมถึง เสรีภาพ ความยุติธรรม และศักดิ์ศรีของชีวิต โดยกำหนด “10 ขีดความสามารถพื้นฐานของมนุษย์” เช่น สุขภาพ การศึกษา ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมทางสังคม ทั้งหมดนี้จะสะท้อนมิติคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ต้องพึ่งพาเครือข่ายทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มั่นคง

5. แนวคิดทุนทางสังคมของ Robert Putnam

Robert Putnam (2000) เสนอแนวคิด “Social Capital” หรือทุนทางสังคม หมายถึง ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาในระดับชุมชน โดยกล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิต เพราะชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะสามารถจัดการปัญหา และทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรที่มีทุนทางสังคมสูงมักมีความมั่นคงทางอาชีพ มีสุขภาพจิตดี และสามารถจัดการความเสี่ยงทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าชุมชนที่ขาดความร่วมมือ

6. แนวคิดสิ่งแวดล้อมยั่งยืนของ Orr และ McHarg

Orr (1992) เสนอแนวคิด Ecological Literacy หมายถึงความรู้และความเข้าใจในระบบนิเวศธรรมชาติ การอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการเรียนรู้จากธรรมชาติ Orr กล่าวว่าเกษตรกรที่เข้าใจระบบนิเวศจะสามารถจัดการที่ดินและน้ำได้อย่างยั่งยืน เช่น การปลูกพืชคลุมดิน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการทำสวนผสม ซึ่งช่วยส่งเสริมทั้งสุขภาพกายใจและคุณภาพชีวิตระยะยาว

7. การสังเคราะห์แนวคิดสู่กรอบการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทั้งหมดมาบูรณาการเป็นกรอบวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของเกษตรกรใน 4 มิติ ได้แก่

1. มิติทางเศรษฐกิจ-อิงตามแนวคิด Capability Approach ของ Sen และ Nussbaum ที่มุ่งพิจารณาโอกาสในการดำรงชีวิตและความสามารถในการเลือกทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่า

2. มิติทางสังคม- ใช้แนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam และความสัมพันธ์ของ Veen oven เพื่ออธิบายบทบาทของความร่วมมือในชุมชน

3. มิติสุขภาพ- ยึดตามกรอบ WHOQOL และ Maslow ที่มองสุขภาพเป็นพื้นฐานของความต้องการมนุษย์

4. มิติสิ่งแวดล้อม- อ้างอิงแนวคิดของ Orr และ McHarg ที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ที่หลอมรวมกันเป็น “คุณภาพชีวิตของเกษตรกรอย่างยั่งยืน”

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอบักรังษนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การดำเนินการวิจัยได้ออกแบบและดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลการศึกษามีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือทางวิชาการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติและอธิบายลักษณะเชิงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยลักษณะนี้มุ่งเน้นการวัดระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อคุณภาพชีวิตในแต่ละมิติ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

ประชากรในการวิจัยคือเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบ อำเภอบักรังษนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 265 ครัวเรือน ตามข้อมูลจากสำนักงานเกษตรทุเรียน อำเภอบักรังษนิคม (2567) โดยผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 200 ครัวเรือน ถือว่าเพียงพอและเป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน

ส่วนที่ 2 แบบวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม,ด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้ มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (5-Point Likert Scale) ตั้งแต่ระดับ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของผู้ตอบอย่างเป็นระบบและสามารถวิเคราะห์เชิงสถิติได้อย่างแม่นยำ

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพในสองด้าน ได้แก่

1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร เพื่อตรวจสอบ

ความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.83 – 1.00 อยู่ในเกณฑ์ที่ดี แสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมต่อการใช้เก็บข้อมูลจริง

2. ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ทำการทดสอบความเชื่อมั่น จากการทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเกษตรกร นอกพื้นที่ตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้สูตรของ Cronbach's Alpha Coefficient ผลการคำนวณได้ค่า $\alpha = 0.89$ ถือว่าอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นและมีเสถียรภาพเพียงพอในการนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการระหว่างเดือน สิงหาคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรชาวสวนทุเรียนจำนวน 200 ครัวเรือนในตำบลบ้านท่าเนียนโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามถูกตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ก่อนนำเข้าสู่การวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (เช่น SPSS) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับความคิดเห็นในแต่ละตัวแปร ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยใช้ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มตัวแปรที่มีสองกลุ่ม (เช่น เพศ) One-way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มที่มีมากกว่าสองกลุ่ม เช่น ระดับการศึกษา รายได้ หรือช่วงอายุ เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อเปรียบเทียบรายคู่เพิ่มเติม

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียน อำเภอกีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 200 ครัวเรือน แสดงให้เห็นข้อมูลสำคัญทั้งในส่วนของคุณภาพชีวิตทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับคุณภาพชีวิตในแต่ละมิติ และผลการทดสอบสมมติฐาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา พบว่า เกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวนร้อยละ 65 เพศหญิงร้อยละ 35 แสดงให้เห็นว่าอาชีพเกษตรกร โดยเฉพาะการทำสวนทุเรียนยังเป็นอาชีพที่ผู้ชายมีบทบาทหลัก เนื่องจากต้องใช้แรงงานและการจัดการด้านเทคนิคค่อนข้างสูง

ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30–40 ปี ร้อยละ 48 รองลงมาคือช่วงอายุ 41–50 ปี ร้อยละ 32 และอายุเกิน 50 ปี ร้อยละ 20 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ

ด้านการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับ ปริญญาตรี ร้อยละ 41 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 35 และประถมศึกษา ร้อยละ 24 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างดี ส่งผลต่อความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการตลาดและเทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่

ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 52 รองลงมาคือรายได้ 20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 28 และต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 20 แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรมทุนเรียนในพื้นที่นี้มีรายได้ค่อนข้างมั่นคงเมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรทั่วไปในภาคใต้

ส่วนด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ระหว่าง 1–10 ปี ร้อยละ 47 รองลงมาคือ 11–20 ปี ร้อยละ 36 และมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 17 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของอาชีพจากพืชสวนเดิม เช่น ยางพารา หรือปาล์มน้ำมัน มาสู่การปลูกทุเรียนที่มีรายได้สูงกว่า

โดยสรุป ข้อมูลทั่วไปแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียบส่วนใหญ่เป็นแรงงานวัยทำงานที่มีการศึกษาในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเกษตรกรทั่วไป และมีแนวโน้มการปรับตัวเข้ากับระบบการผลิตสมัยใหม่ได้ดี

2. ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน

ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม $\bar{X} = 4.46$ แสดงถึงความพึงพอใจและความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ โดยเมื่อลงรายละเอียดในแต่ละมิติ พบว่ามีลำดับ ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ $\bar{X} = 4.57$ เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการรักษาสภาพแวดล้อมรอบสวน เช่น การจัดการขยะ การใช้สารเคมีอย่างระมัดระวัง และการดูแลคุณภาพดินและน้ำ โดยส่วนมากเห็นว่าพื้นที่สวนทุเรียนของตนอยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

2. ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยรองลงมา $\bar{X} = 4.48$ เกษตรกรมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านแรงงาน การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร และการร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกร เป็นกลไกสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมและความมั่นคงในอาชีพ

3. ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.42$ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายทุเรียนและผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และบางครั้งเรือืนสามารถออมเงินได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เกษตรกร ยังมีความกังวลเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงและความผันผวนของราคาผลผลิตในแต่ละปี

4. ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.38$ เกษตรกรส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ แม้บางรายมีปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมีและการทำงานหนัก แต่ส่วนใหญ่มีการเข้ารับบริการสาธารณสุขเป็นประจำและตระหนักถึงการดูแลสุขภาพตนเอง

โดยภาพรวมทั้ง 4 มิติ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีแนวโน้มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น แสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test และ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน พบผล ดังนี้

- ปัจจัยเพศและอายุ พบว่าไม่มีความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรเพศชายหรือเพศหญิง รวมถึงช่วงอายุต่างๆ ต่างมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน อาจเนื่องมาจากลักษณะงานและสภาพเศรษฐกิจของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน

- ปัจจัยด้านการศึกษา รายได้ และประสบการณ์ทำงาน พบว่า มีความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต

มากที่สุด ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เกษตรกรที่มีรายได้สูงกว่ามีแนวโน้มคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ทั้งในแง่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงบริการ และโอกาสในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ

ในขณะเดียวกัน การศึกษามีบทบาทสำคัญ เกษตรกรที่มีการศึกษาระดับสูงมีแนวโน้มที่จะปรับตัวกับเทคโนโลยีและระบบการตลาดได้ดีกว่า รวมถึงมีความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมากขึ้น ส่วนประสบการณ์ในการทำสวนช่วยเพิ่มทักษะและความมั่นใจในการบริหารจัดการสวนทุเรียน ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาคือระดับการศึกษาและประสบการณ์ในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cummins (2000) และ Sen (1999) ที่ว่ารายได้และโอกาสทางการศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนภาพรวมที่ชัดเจนว่า เกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียนมีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และการพัฒนาเชิงนโยบายควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างรายได้ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของความสุขและความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรในระยะยาว

อภิปรายผล

การอภิปรายผลในครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ พร้อมเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายความหมายเชิงลึกของผลการศึกษาในบริบทของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียน อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียน ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมของเกษตรกรอยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.46$ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความพึงพอใจในชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดีมากสอดคล้องกับแนวคิดของ องค์การอนามัยโลก (WHOQOL, 1997) ว่าคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในมิติสิ่งแวดล้อมที่ พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรตระหนักถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น การอนุรักษ์ดิน น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาวสอดคล้องกับแนวคิดของ Orr (1992) เรื่อง Ecological Literacy ที่เสนอว่าคุณภาพชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล การทำเกษตรอย่างยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการน้ำ และการลดการใช้สารเคมี ล้วนมีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีสุขภาวะที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อชีวิตและชุมชน

ในมิติด้านสังคม ผลการวิจัย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง $\bar{X} = 4.48$ แสดงถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเกษตรกร และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิด “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ของ Putnam (2000) ที่กล่าวว่าชุมชนที่มีความไว้วางใจและความร่วมมือสูงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า เพราะสามารถพึ่งพากันได้ในยามวิกฤตและสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.42$ สอดคล้องกับแนวคิดของ Amartya Sen (1999) ที่อธิบายว่า “รายได้และทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งในการขยายสมรรถภาพของมนุษย์ (Capabilities)” กล่าวคือ เกษตรกรที่มีรายได้มั่นคงย่อมมีเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตที่ต้องการและสามารถลงทุนในการพัฒนาตนเองและครอบครัวได้

ด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) แม้เป็นมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น แต่ยังสะท้อน “พฤติกรรมระมัดระวัง” ของเกษตรกรต่อสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะหลังการรณรงค์ “เกษตรปลอดภัย” ของภาครัฐที่ทำให้เกิดการลด, เลี่ยงการใช้สารเคมี และหันมาใช้แนวทางผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น แนวโน้มนี้สอดคล้องกับงานภาคสนามในชุมชนเกษตรอินทรีย์ไทยซึ่งรายงานว่า การทำเกษตรอินทรีย์ช่วยลดการสัมผัสสารพิษและส่งผลให้สุขภาพกายใจของเกษตรกรดีขึ้น ทั้งในมิติสุขภาวะและคุณภาพชีวิตโดยรวม (เช่น ชุมชนคลองโยง) รวมถึงกรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในอีสานที่พบประโยชน์ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงอาหารจากการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในพื้นที่อยู่ในระดับสูงเนื่องจากมีรายได้มั่นคงจากการขายผลผลิต มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม และมีความสัมพันธ์ในชุมชนที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Cummins (2000) ที่อธิบายว่าความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลมักเพิ่มขึ้นเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศและอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำสวน มีความแตกต่างของคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า ความแตกต่างด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรความรู้ และรายได้มากกว่าปัจจัยทางกายภาพ เช่น เพศหรืออายุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Amartya Sen (1999) และ Nussbaum (2000) ที่กล่าวว่าคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับ “ศักยภาพในการเลือกและสร้างชีวิตที่มีคุณค่า” มากกว่าตัวแปรประชากรพื้นฐาน

ด้านรายได้ พบว่าเกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่ามีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กฤษณา มาตรวิงแสง (2566) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในโครงการ Smart Farmers จังหวัดขอนแก่น และพบว่า “รายได้” มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เนื่องจากผู้ที่มีรายได้สูงมักมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่า มีความสามารถในการออม และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น การศึกษา และสาธารณสุขได้ดีกว่า

สำหรับปัจจัยด้านการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีคุณภาพชีวิตดีกว่า สอดคล้องกับงานของ Nussbaum (2000) กล่าวว่าการศึกษาเป็นหนึ่งใน “ความสามารถหลัก” (Central Capabilities) ของมนุษย์ เพราะช่วยเพิ่มความเข้าใจและการตัดสินใจในการเลือกใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Cummins (1997) ที่ระบุว่าการศึกษาช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเองและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

ด้านประสบการณ์ทำสวนทุเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าเกษตรกรที่เพิ่งเริ่มทำสวน สอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (1943) ที่ระบุว่าความมั่นคงในอาชีพ (Job Security) และความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิต การมีประสบการณ์มากทำให้เกษตรกรมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสวน การวางแผนการตลาด และสามารถลดความเสี่ยงจากปัญหาผลผลิตและราคาตลาด

สรุปได้ว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนแตกต่างกันไปตามระดับรายได้ การศึกษา และประสบการณ์ในอาชีพ โดยมีรายได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด เป็นการสนับสนุนแนวคิดของ Sen (1999) และ Cummins (2000) ที่ระบุว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจและโอกาสทางการศึกษาเป็นรากฐานของความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

สรุปภาพรวมการอภิปรายผล

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยทั้งสองวัตถุประสงค์ สามารถกล่าวได้ว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในตำบลบ้านท่าเนียน มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะรายได้ การศึกษา และความเข้มแข็งของชุมชน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความมั่นคง มั่นใจในอาชีพ และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2005) ที่ระบุว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน” ในกรณีของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน พิสูจน์ให้เห็นว่าการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง และการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง เป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกมิติอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

1. รายได้เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดคุณภาพชีวิตของเกษตรกร แต่ไม่ใช่ปัจจัยเดียว ผลการศึกษายืนยันว่า รายได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกร แต่ในขณะเดียวกัน การศึกษาและประสบการณ์ในอาชีพเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญ ที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการและการตัดสินใจ ส่งผลให้เกษตรกรสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดและสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น

2. การศึกษาและเครือข่ายทางสังคมเป็นกลไกเสริมสร้างความมั่นคงและสุขภาวะในระยะยาว การศึกษาไม่เพียงช่วยเพิ่มความรู้ด้านเทคนิคการผลิตและการตลาด แต่ยังช่วยให้เกษตรกรมีทักษะการวิเคราะห์และวางแผนชีวิต ในขณะที่การมีเครือข่ายทางสังคม เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือเครือข่ายชุมชน มีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสร้างระบบพึ่งพาอาศัยในระดับท้องถิ่น

3. คุณภาพสิ่งแวดล้อมสัมพันธ์โดยตรงกับสุขภาพและความพึงพอใจในอาชีพเกษตรกรที่รักษาสิ่งแวดล้อม และใช้วิธีการผลิตที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติมีแนวโน้มมีสุขภาพที่ดีกว่าและมีความสุขกับอาชีพมากกว่า ผลนี้สะท้อนแนวคิด “เกษตรยั่งยืน” ที่เน้นความสมดุลระหว่างผลผลิตและระบบนิเวศ ซึ่งเป็นมิติใหม่ของการวัดคุณภาพชีวิตในภาคเกษตรกรรมไทย

แนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการ 4 มิติ เศรษฐกิจ, สังคม, สุขภาพและสิ่งแวดล้อมผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่สามารถพัฒนาได้จากมิติใดมิติหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 มิติ เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพและความสุขในชีวิตของเกษตรกรไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

- ภาครัฐควรจัดโครงการส่งเสริมการเพิ่มรายได้ เช่น การแปรรูปผลผลิต การสร้างแบรนด์ทุเรียนท้องถิ่น และการตลาดออนไลน์ เพื่อกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

- ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนราคาต่ำและระบบประกันรายได้เกษตรกร เพื่อเพิ่มเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

2. ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

- จัดอบรมการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัย และสนับสนุนการใช้ชีวภัณฑ์ทดแทน เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมการตรวจสุขภาพประจำปีของเกษตรกร พร้อมจัดตั้ง “ศูนย์สุขภาพเกษตรกร” ในระดับตำบล เพื่อให้บริการเชิงป้องกันและติดตามต่อเนื่อง

3. ด้านการศึกษาและองค์ความรู้ท้องถิ่น

- สถาบันการศึกษาควรพัฒนา “หลักสูตรเกษตรยุคใหม่” ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล การตลาด และการบริหารต้นทุน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของเกษตรกร

- จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Center) ด้านเกษตรยั่งยืน เพื่อเผยแพร่ความรู้ และนวัตกรรมสู่ชุมชน

4. ด้านสังคมและเครือข่ายเกษตรกร

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในตลาดและลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้

- สนับสนุนกิจกรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และทุนทางสังคม (Social Capital) ในระดับหมู่บ้าน

5. ด้านนโยบายเชิงโครงสร้าง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรจัดทำฐานข้อมูลคุณภาพชีวิตเกษตรกรรายจังหวัด เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายเฉพาะพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

- บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันวิจัย เพื่อพัฒนา “โมเดลคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย” ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา มาตรวังแสง. (2023). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการพัฒนาชุมชน*, 8(4), 559–571.
- เทพไทย โชติชัย, และคณะ. (2020). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ปลูกผัก อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-ขอนแก่น*, 8(2), 102-115.
- วาสนา สุรีย์เดชกุล. (2021). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์: กรณีชุมชนเกษตรอินทรีย์คลองโยง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 5(2), 86-93.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2025). *Thailand foreign agricultural trade statistics 2024: รายงานสถิติการค้าสินค้าเกษตร 2023–2024 (รวมผลไม้หลัก/ช่องทางคู่ค้า)*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Cummins, R. A. (2000). Objective and subjective quality of life: An interactive model. *Social Indicators Research*, 52(1), 55–72.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and human development: The capabilities approach*. Cambridge University Press.
- Orr, D. W. (1992). *Ecological literacy: Education and the transition to a postmodern world*. State University of New York Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

UNESCO. (2005–2014). *United Nations decade of education for sustainable development (DESD): Frameworks and implementation*. UNESCO.

World Health Organization. (1997). *WHOQOL: Measuring quality of life* (WHOQOL instruments). World Health Organization.

